

บทที่ 2

แนวความคิดและวรรณกรรมปริทัศน์

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรม

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมทั้งของประเทศทางตะวันตกและประเทศที่มีใช้ตะวันตก ได้มีการศึกษาและเสนอไว้ในทฤษฎีและแนวความคิดไว้ดังนี้

2.1.1 รูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองในซีกโลกตะวันตก

รูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมได้ถูกกล่าวไว้ในทฤษฎีการใช้ที่ดินในเขตเมืองที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 3 ทฤษฎีและทฤษฎีทั้ง 3 นี้ได้อาศัยพื้นฐานในการศึกษาจากประเทศทางตะวันตกทั้งสิ้น ทฤษฎีเหล่านี้ได้แก่

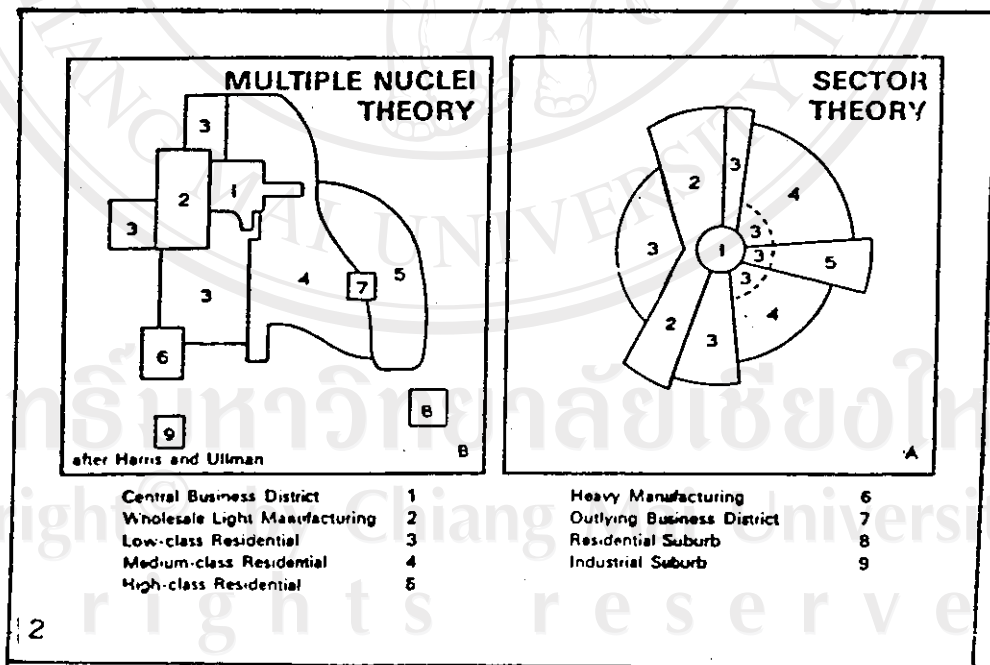
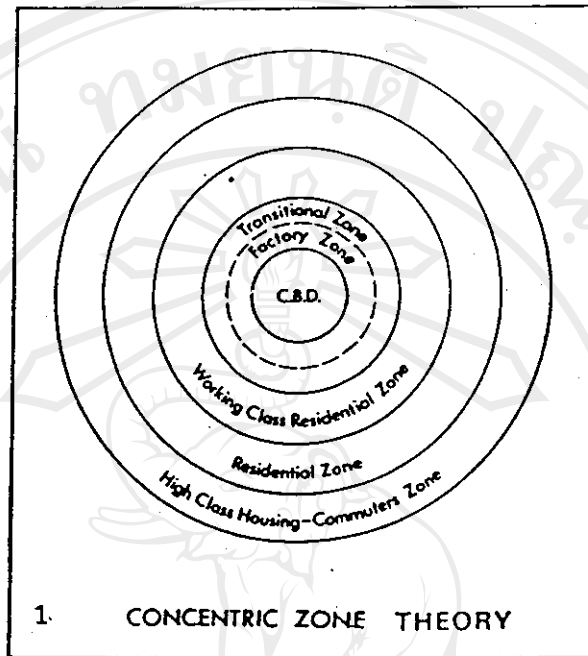
1. ทฤษฎีวงแหวนร่วม (Concentric zone theory) ของเบอร์เจสส์ (Burgess) ซึ่งได้ทำการศึกษาในช่วง ค.ศ. 1920-1930 โดยการสังเกตความเจริญและการขยายตัวของเมืองชิคาโก ซึ่งเบอร์เจสส์กล่าวว่าแหล่งเสื่อมโทรมจะมีการขยายตัวในเขตรอบ ๆ ย่านธุรกิจซึ่งเดิมที่เดียวบริเวณนี้จะเป็นที่อยู่ของคนชั้นสูงหรือฐานะร่ำรวย แต่เมื่อธุรกิจขยายตัวออกไปพร้อม ๆ กับอุตสาหกรรม บริเวณเหล่านี้ก็ถูกโรงงานอุตสาหกรรม โกดังและกิจการการค้าขายส่งเข้ามาแทนที่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้อพยพออกไปอยู่ในเขตชานเมือง คนงานที่มีรายได้ต่ำและพวกต่างเชื้อชาติซึ่งยากจนหรือมีอพยพเข้ามา ได้อพยพเข้าไปแทนที่คนชั้นสูงที่อพยพออกไป เพราะการเข้าไปมีบทบาทของโรงงานอุตสาหกรรม โกดังและกิจการค้าขายส่ง แต่เนื่องจากเจ้าของอาคารได้รับค่าเช่าซึ่งต่ำกว่าที่จะสามารถดูแลรักษาอาคารไว้ได้อย่างเหมาะสมประกอบกับผู้เข้ามาอาศัยอยู่ได้อยู่กันอย่างแออัด ซึ่งไม่สนใจปรับปรุงดูแลรักษา จึงทำให้บริเวณนี้เสื่อมโทรมลงและกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม (Burgess, 1925 อ้างถึงใน Clinard, 1966)

2. ทฤษฎีรูปเสี้ยว (Sector theory) ของ ฮอยท์ (Hoyt) ได้ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลการใช้ที่ดินของเมืองต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาไม่ต่ำกว่า 142 เมือง และได้สำรวจการใช้ที่ดินในเมืองใหญ่ ๆ เพิ่มอีกเช่น นิวยอร์ก ดีทรอยต์ ฟิลาเดลเฟียและชิคาโกในทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงรูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมไว้ดังนี้ แหล่งเสื่อมโทรมหรือที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยของเมือง จะอยู่แยกออกจากที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงมักจะเกาะกลุ่มกันเป็นแถบตามแนวชายแดนที่กระจายออกจากศูนย์กลางเมืองที่มีราคาที่ดินสูง และที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยนี้จะอยู่รอบ ๆ และใกล้เคียงกับศูนย์กลางธุรกิจของเมืองที่มีราคาที่ดินถูกกว่า (Hoyt, 1959)

3. ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple-nuclei theory) ของ แฮร์ริสและอัลแมน (Harris and Ullman) ซึ่งได้รวบรวมเอาแนวคิดของเบอร์เจสส์และฮอยท์เข้าด้วยกันและเสนอออกมาเป็นทฤษฎีนี้ ในทฤษฎีนี้ได้กล่าวว่าเมืองส่วนใหญ่ไม่ได้ขยายตัวขึ้นรอบศูนย์กลางใดศูนย์กลางเดียวแต่จะมีหลาย ๆ ศูนย์กลางเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน ส่วนแหล่งเสื่อมโทรมนั้นมักจะอยู่ใกล้กับศูนย์กลางธุรกิจของเมืองตลอดจนย่านการค้าปลีกของเมืองที่กระจายกันอยู่ภายในเมืองนั้น ๆ (Harris and Ullman, 1959)

2.1.2 รูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมที่ไม่ใช่ประเทศทางตะวันตก

รูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมที่ไม่ใช่ประเทศทางตะวันตกนั้น McGee ได้กล่าวว่าการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองที่ไม่ใช่ประเทศทางตะวันตกนั้นจะขยายตัวไปในบริเวณชานเมือง เพราะเมืองใหญ่ ๆ ที่มีใช้เมืองตะวันตกนั้น จะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ทำให้เขตชานเมืองกลายเป็นละแวกที่อยู่อาศัยขึ้นมาภายในระยะเวลาอันสั้น โดยที่ยังไม่มีการสาธารณูปโภคที่จำเป็นพื้นฐานจึงทำให้บริเวณต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม (McGee, 1967) นอกจากนี้ Sjoberg ยังได้กล่าวว่า การขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมตามเมืองใหญ่ ๆ ในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกาจะเกิดจากการที่คนชนบทอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมที่อยู่รอบ ๆ

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีการใช้ที่ดินในเขตเมืองตะวันตก

ที่มา : 1. Park, Burgess and McKenzie (eds.), *The City* (1925), pp. 51

2. Harris and Ullman, *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 242 (1945), 13.

กลุ่มชนชั้นสูงที่อยู่ในเมือง หรือแหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปในบริเวณใกล้เคียง ๆ ศูนย์กลางธุรกิจของเมืองอันเนื่องจากบริเวณนั้นเป็นที่ว่างยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์อะไร (Sjoberg, 1960 อ้างถึงใน Clinard, 1966)

การขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมในเมืองต่าง ๆ นั้นจะมีการขยายตัวทั้งในการเพิ่มขนาดของสลัมเองและการขยายตัวโดยการเพิ่มจำนวนสลัมขึ้น การขยายตัวโดยการเพิ่มขนาดของแหล่งเสื่อมโทรมนี้ Clinard ได้กล่าวว่า จะขยายตัวโดยการที่ประชากรอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมเอง ส่วนแหล่งเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานจะมีการขยายตัวโดยผู้คนที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมเดิมอีกด้วย (Clinard, 1966)

นอกจากนี้ สมชาย เตชะพรหมพันธุ์ และอคิน รพีพัฒน์ ยังได้กล่าวถึงรูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมไว้ดังนี้ (สมชาย เตชะพรหมพันธุ์, 2522; อคิน รพีพัฒน์, 2524)

1. บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปตามขอบของศูนย์กลางธุรกิจการค้าของเมือง และอาจจะแทรกอยู่ในด้านหลังของย่านการค้าในเขตศูนย์กลางธุรกิจ ซึ่งบริเวณเหล่านี้จะอยู่ใกล้กับที่ทำงานของประชากรในแหล่งเสื่อมโทรมนั้น ๆ

2. บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมจะกระจายอยู่ในบริเวณที่สามารถใช้บริการขนส่งสาธารณะได้สะดวก ทั้งนี้เพราะประชากรในแหล่งเสื่อมโทรมส่วนมากมีฐานะยากจนไม่สามารถมีรถส่วนตัวสำหรับเดินทางไปทำงานได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยบริการขนส่งสาธารณะในการเดินทางไปทำงาน

3. แหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปในบริเวณที่มีการเข้าถึงไม่ดี มักเป็นตำแหน่งที่อับการคมนาคม เป็นตำแหน่งที่มีการเข้าออกไม่กี่ทางหรือมีเพียงทางเดียว เป็นบริเวณที่โครงข่ายของถนนตัดผ่านได้น้อยที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง

4. การขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปในบริเวณที่ดินของรัฐที่ปล่อยให้ว่างเปล่า โดยยังไม่ได้ใช้ประโยชน์

5. การขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปในบริเวณที่ดินที่ไม่มีการพัฒนาที่ดิน โดยที่เจ้าของแบ่งเป็นแปลงเล็ก ๆ ให้เช่า หรือปลูกบ้านเล็ก ๆ อยู่ติดติดกันหรือเป็นห้องแถวให้เช่า

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม

ในเมืองใหญ่ ๆ ในประเทศด้อยพัฒนาจะมีการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วทั้งการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ และการเพิ่มโดยการย้ายถิ่นเข้าทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น ปัญหาที่ปรากฏเด่นชัดปัญหาหนึ่งคือปัญหาการอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ดังเช่นที่กรุงมะนิลาจะมีประชากรประมาณร้อยละ 33 ที่ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ในกัวลาลัมเปอร์ร้อยละ 25 เช่นเดียวกับในจาการ์ตาร์ และประมาณร้อยละ 46 ที่ประชากรในนครเม็กซิโกต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมเช่นกัน (Karpas, 1976 อ้างถึงใน Ulack, 1978) การที่ประชากรต้องเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมในแต่ละแห่งนั้นย่อมจะมีปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้มีการศึกษาทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยและได้มีการเสนอแนวความคิดไว้หลายประการดังนี้

1. การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วทำให้ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับที่อยู่อาศัยในเขตเมืองมีราคาสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมทำให้เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยจึงต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในที่มีราคาถูก คือ บริเวณแหล่งเสื่อมโทรม (ณัฐชัย ตันติสุข, 2524) หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีรายได้น้อยจะเลือกเข้าไปอยู่ในบริเวณที่มีระดับราคาที่ดินและค่าเช่าถูก เพราะประชากรเหล่านี้สามารถสู้กับราคาค่าเช่าได้ (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522; สมสุข บุญยะบัญชา 2526; Seeley, 1959; Northam, 1979)

2. การที่ราคาที่ดินในเขตเมืองมีราคาสูงขึ้น แต่ปรากฏว่ามีที่ดินจำนวนมากซึ่งเป็นที่ของหน่วยงานทางราชการซึ่งปล่อยให้ว่างเปล่ายังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงทำให้มีประชากรเข้ามาบุกรุกพื้นที่เหล่านั้นและสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น (ณัฐชัย ตันติสุข, 2524; วิญญู วิจิตรวาทการและคณะ, 2519) หรือผู้ที่มีรายได้น้อยจะเข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม โดยการบุกรุกพื้นที่ของรัฐที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือปล่อยให้ว่างเปล่าอยู่ (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522)

3. ผู้มีรายได้น้อยจะเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีค่าเช่าที่ดินราคาต่ำ เพราะสามารถที่จะสู้ราคาได้ (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522; สมสุข บุญยะบัญชา, 2526)

4. ประชากรที่มีรายได้น้อยจะเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณที่ใกล้กับที่ทำงาน เช่น บริเวณย่านอุตสาหกรรม ศูนย์กลางธุรกิจเพราะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน (Alan, 1982 อ้างถึงใน วิยะดา ทัศน, 2528; รัชนี วายลี, 2525; Northam, 1979)

5. ผู้ที่มีรายได้น้อยจะเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณที่สามารถใช้การคมนาคมขนส่งสาธารณะได้สะดวก เพราะประชากรเหล่านี้ยากจนไม่มีรถยนต์พาหนะเป็นของตนเองที่จะใช้ในการเดินทางไปทำงาน (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522; Northam, 1979)

2.3 วรรณกรรมปริทัศน์

2.3.1 รูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรม

แหล่งเสื่อมโทรมตามเมืองใหญ่ ๆ หลาย ๆ เมืองนั้นได้มีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลาทั้ง โดยการเพิ่มขนาดของแหล่งเสื่อมโทรมและจำนวนของแหล่งเสื่อมโทรมด้วย ซึ่งการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมในแต่ละแห่งแต่ละประเทศนั้นจะมีรูปแบบการขยายตัวแบบต่าง ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งบางประเทศแหล่งเสื่อมโทรมจะขยายตัวไปในที่ ๆ ยังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งที่สาธารณะและที่เอกชนที่ทิ้งไว้ให้ว่างเปล่า ซึ่งบริเวณเหล่านี้อาจจะอยู่ในใจกลางเมืองหรือบริเวณชานเมืองก็ได้ ดังเช่น การศึกษาของ Abrams พบว่าการอพยพเข้าสู่เมืองกันมาก ๆ ของประชากรจะทำให้เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ประชากรเหล่านี้เข้าไปบุกรุกยึดครองที่สาธารณะมากกว่าที่จะเข้ายึดครองที่ของเอกชน (Abrams, 1964 อ้างถึงใน Aiken, 1981) ในทำนองเดียวกันจากการสำรวจในปี 1966 พบว่าการขยายตัวของสลัมของ

ชาวมมาเลย์ในกัวลาลัมเปอร์จะขยายตัวไปในที่ดินสาธารณะของรัฐเป็นส่วนใหญ่ แต่สลัมของพวก
ชาวจีนนั้นจะมีที่ดินเป็นของตนเองอยู่กลางเมืองหรือเข้าอยู่เป็นส่วนใหญ่ (Esa, 1971, อ้างถึง
ใน Aiken, 1981) และการขยายตัวของสลัมในกรุงเทพฯจะกระจายอยู่ทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่
ในที่ดินของรัฐมากกว่าเอกชน (สมพงษ์ พัดบุษ, 2527)

จากการศึกษาของ Keles ใน Ankara ประเทศตุรกีพบว่า การขยายตัวของสลัมบูกรุก
นั้นจะขยายตัวไปทั้งในเขตชานเมืองและเขตใจกลางเมือง โดยพวกที่อพยพเข้ามานั้นจะไปบูกรุก
พื้นที่และสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น (Keles, 1971, อ้างถึงใน Smith, 1976) ส่วนสลัมที่อยู่ในใจ
กลางเมืองนั้น จะเป็นพวกที่อพยพเข้ามาเช่าที่อยู่อาศัยแทนที่เจ้าของเดิมที่ย้ายออกไป (Smith,
1976)

การขยายตัวของสลัมนั้น จะขยายตัวไปในพื้นที่ที่ยังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์หรือพื้นที่
ว่าง ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ยังไม่มีพัฒนาหรือเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมที่จะสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นในบริเวณนี้
ดังเช่น จากการศึกษานี้ของ Samaj ในกรุงเดลีเก่า ประเทศอินเดียพบว่า การขยายตัวของ
สลัมในลักษณะ Bastis นั้นขยายตัวไปในดินแดนที่ยังไม่มีพัฒนา และอยู่ในเขตชานเมืองออกไป
(Samaj, 1958) และการขยายตัวของสลัมในเมืองบอมเบย์ ในประเทศอินเดียเช่นกัน บริเวณ
Lalbag Parel, Delisle Road นั้นจะขยายตัวไปในพื้นที่ของเอกชนที่ไม่มีปรับปรุง ซึ่ง
มีสภาพเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ แต่การขยายตัวของสลัมบริเวณ Dharavi นั้น ขยายตัวไปใน
บริเวณหมู่บ้านชาวประมงซึ่งพื้นที่เป็นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่เหล่านี้อยู่ในความดูแลของเทศบาล (Bombay
Municipal Corporation, 1957) และการขยายตัวของสลัมในเมือง Caracas ประเทศ
เวเนซุเอลา นั้น มีการขยายตัวไปตามที่ว่างตามเชิงเขาถ้าบริเวณใดที่เป็นที่สูงชันก็จะไม่มีการ
บูกรุก แต่ถ้าบริเวณใดที่เป็นลาดเขาก็จะมีการบูกรุกและมีการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น นอกจากนี้สลัม
ยังขยายตัวไปโดยการบูกรุกพื้นที่ใกล้ย่านการค้ากลางนคร Caracas และที่ว่างบริเวณอาคาร
สงเคราะห์ของรัฐบาลอีกด้วย (Abrams, 1964) การขยายตัวของสลัมในกรุงเทพฯก็จะขยาย
ตัวไปในบริเวณที่เป็นที่ว่างซึ่งยังไม่ได้มีการพัฒนาเช่นกัน (อคิน รพีพัฒน์, 2523) และการ
ขยายตัวของสลัมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีลักษณะการขยายตัวไปในบริเวณที่เป็นที่ว่างภายใน

เขตเมือง ซึ่งที่ว่างเหล่านี้ได้แก่ที่สาธารณะที่ยังไม่ได้พัฒนาหรือที่ดินของเอกชนในเมืองด้วย การขยายตัวของสลัมในประเทศฟิลิปปินส์ในเมืองมะนิลานั้นจะขยายตัวไปในที่สาธารณะ ที่ทหารและตามชายฝั่งที่จะมีการพัฒนาตลอดจนที่ว่างซึ่งไม่เหมาะสมที่จะใช้สร้างที่อยู่อาศัย เช่น ริมแม่น้ำ ลำคลอง หนองบึงต่าง ๆ ข้างทางรถไฟและในเหมืองแร่ร้าง (Poethig, 1971 อ้างถึงใน Jackson, 1974) และการศึกษาของ McGee ยังพบอีกว่า การขยายตัวของสลัมในมะนิลาขยายตัวโดยผู้ที่อพยพเข้ามาจะมาบุกรุกพื้นที่บริเวณที่เป็นค่ายเก่า ๆ ของทหารสเปน และบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวกรุงมะนิลาเพราะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นพวกนี้จะอพยพไปอาศัยอยู่นอกเมือง แต่พอสิ้นสงครามพวกนี้ก็ไม่ได้กลับมาอีก จึงทำให้พวกที่อพยพเข้ามานั้นเข้าไปบุกรุกพื้นที่ดังกล่าวนี้ (McGee, 1967) ส่วนการขยายตัวของสลัมบริเวณชานเมืองกัวลาลัมเปอร์นั้นขยายตัวไปตามบริเวณที่เป็นที่ว่าง ริมถนน ริมทางรถไฟ ริมแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเป็นที่ดินที่ยังไม่มีการปรับปรุงและมีน้ำท่วมบ่อย ๆ บางแห่งนั้น ไม่มีถนนเข้าถึงด้วย (Aiken, 1981)

การขยายตัวของสลัมนอกจากขยายตัวไปในที่ว่างและเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้พัฒนาแล้วพื้นที่บริเวณต่าง ๆ เหล่านี้ก็ต้องอยู่ใกล้แหล่งจ้างงานอีกด้วย ดังเช่น การศึกษาของ Jackson พบว่า นอกจากสลัมขยายตัวไปในที่ว่างแล้วหรือบริเวณที่ ๆ ไม่เหมาะสำหรับที่จะพัฒนาแล้ว สลัมเหล่านี้จะต้องอยู่ใกล้แหล่งจ้างงานด้วย (Jackson, 1974) และลักษณะการขยายตัวเช่นนี้ Lacquan ก็พบในมะนิลาประเทศฟิลิปปินส์อีกเช่นกัน คือ การขยายตัวของสลัมบริเวณ Tondo ซึ่งบริเวณนี้มีโครงการที่จะปรับปรุงขยายเมืองทำในปี 1950 จึงไม่ได้ห้ามก่อสร้างที่พักอาศัย แต่ประชากรได้อพยพเข้ามาและสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะบริเวณนี้เป็นที่ว่างและใกล้แหล่งงานด้วย (Lacquan, 1970 อ้างถึงใน Jackson, 1974, Abrams: 1964) จากการศึกษาของ Juppenlate พบว่าการขยายตัวของสลัมบุกรุกในเมือง Cagayan de Oro ในเกาะมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์ขยายตัวไปในบริเวณที่ที่ไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นที่ของรัฐบาลแถบริมหนองน้ำ แม่น้ำและชายฝั่ง ซึ่งบริเวณต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ใกล้กับแหล่งจ้างงาน (Juppenlate, 1970 อ้างถึงใน Ulack, 1980) และยังพบว่า การขยายตัวของสลัมในเมือง Cagayan de Oro นี้บริเวณถนน Retor ขยายตัวไปในบริเวณรอบ ๆ หนองน้ำ ซึ่งอยู่

ใกล้กับแหล่งจ้างงาน คือ โรงงานอุตสาหกรรมน้ำอัดลม CoCa-Cola ส่วนการขยายตัวของสลัมบริเวณ Piaping Puti นั้นขยายไปตามชายฝั่งซึ่งอยู่ติดกับท่าเรือ และสลัมบริเวณ La Paz ขยายตัวไปตามชายฝั่งซึ่งตั้งอยู่ไกลจากตัวเมืองออกมา (Ulack, 1980)

การขยายตัวของสลัมในกัวลาลัมเปอร์ขยายไปในที่ว่างใกล้ใจกลางเมืองหรือบริเวณที่เป็นศูนย์กลางการค้า บริเวณถนน Pudu หรือบริเวณที่ว่างใกล้แหล่งจ้างงานย่านธุรกิจอุตสาหกรรม Sungai Besi ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของกัวลาลัมเปอร์ บริเวณที่ว่างคือบริเวณที่เป็นเหมือนแรมร้างอยู่ บริเวณนี้เป็นสลัมของชาวจีน ส่วนสลัมของชาวมาเลย์ขยายไปในบริเวณที่เป็นที่ว่างซึ่งอยู่ใกล้กับบริษัท Lever Brothers และ National Electricity Board ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของกัวลาลัมเปอร์ (McGee, 1971) และการขยายตัวของสลัมบริเวณ Barriadas ในเปรู จะขยายไปในบริเวณที่เป็นที่ว่างเช่นกัน ซึ่งเป็นที่ของรัฐที่ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ เช่น บริเวณเชิงดอย ท้องน้ำ ริมแม่น้ำลำคลอง ซึ่งบริเวณเหล่านี้จะอยู่ใกล้กับแหล่งจ้างงาน (Mangin, 1967 อ้างถึงใน Ulack, 1978)

การขยายตัวของสลัมอีกรูปแบบหนึ่งนั้น จะขยายตัวไปในบริเวณที่มีค่าเช่าที่ดินราคาถูก ซึ่งบริเวณนี้เป็นบริเวณที่ขาดการพัฒนาและขาดสิ่งบริการทางด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดังเช่นการขยายตัวของสลัมของกรุงเทพฯ ในช่วงแรก ๆ นั้น สลัมขยายตัวโดยการที่ผู้อพยพเข้ามานั้น ไปบุกรุกที่ดินในบริเวณที่ขาดการควบคุมดูแล หรือเป็นที่สาธารณะประโยชน์ และสลัมยังขยายตัวไปในบริเวณที่มีค่าเช่าที่ราคาถูก ซึ่งขาดการสาธารณูปโภค โดยเจ้าของที่ดินแบ่งให้เช่าโดยแบ่งเป็นแปลงเล็ก ๆ (ประภาภัทร นิยม, 2527; การเคหะแห่งชาติ, 2524) และจากการศึกษาประวัติของชุมชนหมู่บ้านวัดญวนสะพานขาว ซึ่งเป็นสลัมเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งพบว่าที่ดินบริเวณนี้ส่วนหนึ่งเคยเป็นของเอกชนที่มีเชื้อสายญวน และอีกส่วนหนึ่ง เป็นของวัดญวนที่ได้สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาวัดญวน ได้แบ่งที่ดินของวัดออกเป็นแปลงเล็ก ๆ ให้เช่าในราคาต่ำ ต่อมาในรัชกาลที่ 7 เจ้าของที่ดินที่เป็นของเอกชนนั้น ได้สร้างเรือนแถว ซึ่งปราศจากสิ่งสาธารณูปโภคให้เช่า (อคิน รพีพัฒน์, 2522)

นอกจากสลัมจะขยายตัวไปในบริเวณที่มีค่าเช่าราคาถูกแล้ว การขยายตัวของสลัมได้ขยายตัวโดยการที่เจ้าของบ้านหรือเจ้าของบ้านเช่าจะแบ่งซอยบ้านนั้นออกเป็นห้องเล็ก ๆ ให้เช่า

ดังเช่น การขยายตัวของสลัมในฮ่องกง ซึ่งเกิดจากการที่คนจีนที่ลี้ภัยมาจากแผ่นดินใหญ่ตั้งแต่ปี 1943 ซึ่งมีมากกว่า 1 ล้านคน โดยผู้ลี้ภัยเหล่านี้ มาเช่าห้องอยู่ในเขตเมืองซึ่งอยู่กันอย่างแออัด โดยการแบ่งห้องเช่านั้น ออกเป็นห้องเล็กห้องน้อยเท่าที่จะแบ่งได้และพื้นที่ว่างบนหลังคาก็แบ่งให้เช่าเพื่ออยู่อาศัยอีกด้วย และตั้งแต่ปี 1949 นั้น การขยายตัวของสลัมในฮ่องกงขยายตัวไปทั้งในเขตชานเมืองและในตัวเมือง โดยขยายไปในบริเวณที่เป็นที่ว่างซึ่งขาดการดูแลรักษา และเมื่อไม่มีที่ว่างในพื้นที่ราบเหลือแล้วสลัมจะขยายตัวไปบนเนินเขา หุบเขา ซึ่งบริเวณเหล่านี้ขาดการพัฒนา (Hong Kong Government, 1960, อ้างถึงใน Dwyer, 1964) และการขยายตัวของสลัมในสิงคโปร์ก็มีลักษณะคล้ายกัน คือ การขยายตัวของสลัมบริเวณ Chinatown นั้นขยายไปโดยการที่เจ้าของบ้านเช่าจะแบ่งบ้านเช่าออกเป็นห้องเล็กห้องน้อยให้เช่า โดยการอยู่กันอย่างแออัดในบริเวณใจกลางเมือง ส่วนการขยายตัวของสลัมในย่าน Siglap Lorong Tai Seng, Sims Avenue, Paya Lebar, Kallang Basin, และ Kampong Chi Heng ได้ขยายตัวไปตามที่ว่างต่าง ๆ โดยการบุกรุกพื้นที่ (Singapore Housing and Development Board, 1965) การขยายตัวของสลัมในบอมเบย์มีการขยายตัวทั้งในตัวเมืองและนอกเมือง โดยการขยายตัวของสลัมในตัวเมืองนั้น ขยายไปในบริเวณบ้านเช่า ซึ่งเป็นตึกที่สร้างขึ้นมาตามมีสภาพทรุดโทรมมากซึ่งเจ้าของตึกไม่มีการซ่อมแซม ส่วนการขยายตัวของสลัมนอกเมืองนั้น ขยายไปในบริเวณที่เป็นที่ว่าง (Bombay Municipal Corporation Survey, 1957)

การขยายตัวของธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีผลทำให้เกิดสลัมขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณดังกล่าว ดังเช่นการขยายตัวของสลัมในเมืองแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษในปี 1844 ได้มีการขยายตัวทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้มีสลัมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในย่าน Irk บริเวณถนน Long Millgate, Todd Withy Grove และ Shude โดยเฉพาะบริเวณ Long Millgate ทางตอนใต้ นั้น จะเป็นย่านสลัม ซึ่งแต่เดิมบริเวณนี้ เป็นที่อยู่อาศัยที่ดีมาก่อน ต่อมาเจ้าของบ้านได้ย้ายออกไปอยู่ในเขตที่ดีกว่า ทำให้พวกกรรมกรเข้ามาอาศัยอยู่แทนที่และอยู่กันอย่างแออัด (Engels, 1970) และการขยายตัวของสลัมในกรุงลอนดอนนั้น เกิดจากการที่ประชากรที่อพยพเข้ามาได้เข้าไปบุกรุกที่อยู่อาศัยของรัฐบาลและ เอกชนที่ทิ้งให้ว่างอยู่

ซึ่งมีสภาพทรุดโทรม อันเนื่องมาจากการขยายเมือง ซึ่งการบุกรุกสภาพนี้จะมีอยู่ในเขตต่าง ๆ ในกรุงลอนดอน เช่น เขตอิสลิงตัน แคมแคน และเทอร์เวอร์ แยมเลท ซึ่งบริเวณที่บุกรุกนี้จะอยู่ใกล้กับเขตธุรกิจต่าง ๆ ของเมือง (Kearns, 1979)

การขยายตัวของสลัมจะขยายไปในเขตที่มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เพราะจะทำให้บริเวณนี้กลายเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ จึงทำให้มีประชากรอพยพเข้ามาเพื่อมาทำงานและเกิดปัญหาที่อยู่อาศัยและทำให้เกิดที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้มาตรฐานขึ้นในบริเวณนี้ และต่อมาได้กลายเป็นสลัมไปในที่สุด การขยายตัวของสลัมประเภทนี้จะขยายไปตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมและเส้นทางคมนาคม ดังเช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมและเส้นทางรถไฟในเมืองอุตสาหกรรมบริเวณ Birmingham และ Bradford ในประเทศอังกฤษ ทำให้สลัมเกิดขึ้นมากมายใกล้ ๆ กับโรงงานอุตสาหกรรม หรือทางรถไฟที่ขยายไปในบริเวณดังกล่าว (Mumford, 1970) หรือหลังจากที่ประเทศอังกฤษ ได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้น ทำให้เมืองต่าง ๆ มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและธุรกิจกันมาก ทำให้ประชากรที่มีฐานะยากจนได้เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองกันมาก ทำให้เกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัยจึงทำให้มีการสร้างที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้มาตรฐานให้เข้ากันเป็นจำนวนมากในบริเวณใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ (Bergel, 1970)

การขยายตัวของสลัมอีกลักษณะหนึ่งนั้น เป็นผลเนื่องมาจากมีศูนย์กลางเมืองเกิดขึ้นหลาย ๆ ศูนย์กลาง ทำให้มีสลัมเกิดขึ้นในบริเวณใกล้ ๆ กับศูนย์กลางเมืองที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ ดังเช่น การขยายตัวของกรุงเทพฯ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางธุรกิจจากย่านคนจีนแต่เดิม กระจายไปตามบริเวณที่มีการสร้างถนนสายใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น บริเวณสลัม สุริวงค์ ซึ่งมีผลทำให้เกิดสลัมกระจายไปในบริเวณใกล้กับศูนย์กลางธุรกิจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ด้วย (ประภาภัทร นิยม, 2524)

การขยายตัวของสลัมนอกจากจะขยายตัวไปในบริเวณต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ สลัมจะขยายตัวโดยการเพิ่มขนาดภายในของแต่ละสลัมเองด้วย ซึ่งการเพิ่มขนาดของสลัมในแต่ละแห่งนี้มีทั้งการขยายตัวโดยการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ และการอพยพย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัม

ดังเช่น การสำรวจสลัมในย่าน Kampong Sector ในกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เกิดในชนบทและอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนี้ (Drift, 1973, อ้างถึงใน Aiken, 1981) และสลัมในสิงคโปร์ในย่าน Chinatown นั้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ซึ่งประชากรเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนคิดเป็นร้อยละ 94 (Kaye, 1960) ชาวสลัมในบริเวณ Cagayan de Oro ในประเทศฟิลิปปินส์ ส่วนใหญ่เป็นพวกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมบริเวณนี้ และสลัมบริเวณถนน Recto ประชากร 1 ใน 3 ของผู้อพยพเป็นพวกที่อพยพมาจากเกาะ Camiguin และมาจากชนบทบริเวณ Misamis Oriental และมากกว่า 1 ใน 4 อพยพมาจาก Bohol ส่วนสลัมบริเวณ Piaping Puti และ La Paz นั้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นพวกที่อพยพมาจากชนบท คือ มาจากชนบทใน Misamis Oriental และ Camiguin (Ulack, 1980) และจากการสำรวจสลัมในกรุงเตลยี่เก่าในอินเดีย พบว่า $\frac{3}{4}$ ของชาวสลัมเป็นผู้ที่อพยพมาจากประเทศอินเดียเอง แต่ไม่ได้เกิดในเตลยี่ มากกว่า $\frac{2}{5}$ เป็นพวกที่อพยพมาจากปากีสถานตะวันตก หรืออาจกล่าวได้ว่าประชากรที่อพยพเข้ามาในสลัมบริเวณนี้ ประมาณร้อยละ 30 มาจากอุตรประเทศและอีกร้อยละ 30 มาจากราชสถานและอีกร้อยละ 14 เป็นผู้ที่อพยพมาจากปันจาบ ประมาณร้อยละ 45 เป็นผู้ที่อพยพมาจากเขตเมือง และร้อยละ 55 อพยพมาจากชนบท (Samaj, 1958) ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่ในสลัมในกรุงเทพฯ นั้น นอกจากเป็นพวกที่อพยพมาจากชนบทแล้วคนในกรุงเทพฯที่มีรายได้น้อยก็ย้ายเข้ามาอยู่ในสลัมด้วย (ณัฐชัย ตันติสุข, 2524) เช่น จากการสำรวจสลัมดินแดง เมื่อปี 2515 พบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในสลัมนี้ ส่วนใหญ่ย้ายมาจากสลัมแห่งอื่น (Susan and Other, 1972 อ้างถึงในการเคหะแห่งชาติ, 2524) และจากการสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ที่บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อพยพเข้ามาอยู่ในสลัมนี้ มาจากภาคกลาง ร้อยละ 58 และมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 19 (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2514)

จากการศึกษาสลัมใน Lusaka ในประเทศ Zambia นั้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นพวกที่อพยพมาจากชนบท (Martin, 1973) และการศึกษาสลัมใน Casa Grande ประเทศเม็กซิโกนั้น พบว่าประชากรที่อพยพเข้ามานี้มีมาจาก 24 รัฐของประเทศเม็กซิโก ซึ่งบางคนมาจาก

ตอนใต้สุดของเม็กซิโก คือ Oaxaca และ Yucatan และบางพวกมาจากตอนเหนือสุดของเม็กซิโก คือ Chihuahua และ Sinaloa (Lewis, 1961) และจากการสำรวจสลัมในนิวยอร์ก พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ เป็นพวกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัม โดยเป็นพวกนิโกรประมาณ ร้อยละ 40 พวกเปอโตริโก ร้อยละ 28.7 ส่วนชาวผิวขาวนั้นมีเพียงร้อยละ 31.3 เท่านั้น (Hamington, 1962) และประชากรที่บุกรุกเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมในกรุงลอนดอนนั้น ประมาณร้อยละ 75 เป็นคนท้องถิ่นของอังกฤษ และที่เหลือนั้นอพยพมาจากไอร์แลนด์ แคริเบียน แอฟริกา และเอเชีย (Platt, 1978, อ้างถึงใน Kearns, 1979)

การขยายตัวของสลัมในสลัมแต่ละแห่งนั้น นอกจากขยายตัวโดยการที่ประชากรอพยพเข้ามาแล้ว สลัมบางแห่งที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน การขยายตัวอาจเกิดจากการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติด้วย ดังเช่น การเพิ่มขึ้นของชาวสลัมในเขตเมืองจันดีการ์ นอกจากจะอพยพเข้าแล้วยังเพิ่มจากอัตราการเพิ่มของประชากรที่อาศัยอยู่ในสลัมเดิมอีกด้วย จากการสำรวจในปี 1971 พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตจันดีการ์มีถึง 6,000 ครอบครัวและต่อมาในปี 1974 ได้สำรวจประชากรกลุ่มเดิมนั้น ปรากฏว่าประชากรเพิ่มเป็น 8,000 ครอบครัว (ปรีชา วรรณค์, 2526) และจากการศึกษาสลัมคลองเตยซึ่งเป็นสลัมที่มีอยู่ยาวนานกว่า 30 ปี คนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นพ่อแม่ และพบว่าประชากรที่เกิดในสลัมคลองเตยนั้นมีมากถึงร้อยละ 42.40 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 14 ปี (สมพงษ์ นิตบุษย์, 2527)

2.3.2 ปัจจัยที่ทำให้ประชากรเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม

แหล่งเสื่อมโทรมเป็นบริเวณที่ ๓ ประชากรโดยทั่ว ๆ ไปไม่ต้องการที่จะเข้าไปอาศัยอยู่แต่ได้มีประชากรอีกจำนวนมากที่ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมดังกล่าว ดังเช่น ประชากรที่กรุงเทพมหานครประมาณ 1.01 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 19.6 ของประชากรกรุงเทพฯ ที่ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม (โสภณ พรโชคชัย, 2528) ฉะนั้นการที่ประชากรที่ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมในแต่ละแห่งนั้น เนื่องมาจากปัจจัย

ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป แต่ปัจจัยหนึ่งที่พบกันเมื่อก่อน ได้แก่บริเวณที่มีค่าเช่าราคาถูกซึ่งเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจของเขา เช่น จากการศึกษาสลัมในเม็กซิโกบริเวณ Cara Grande พบว่าการที่ประชากรเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ เพราะในบริเวณนี้มีค่าเช่าราคาถูก (Lewis, 1961) และจากการสำรวจสลัมบริเวณริมคลองบางกอกน้อย บริเวณซอยชัยพฤกษ์มาลา และซอยวัดสุวรรณราม สลัมบริเวณริมคลองราชบุรีบูรณะ ใกล้สถานีตำรวจนครบาลสำเหร่ สลัมบริเวณริมคลองน้ำขน หลังสถานีตำรวจนครบาลสำเหร่ สลัมบริเวณริมคลองแสนแสบ ซอยภาษี 2 และซอยนวลน้อย พบว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมนั้น ส่วนใหญ่เนื่องมาจากบริเวณนี้มีค่าเช่าราคาถูกกว่าที่อื่น ๆ และรองลงมาคือ บริเวณเหล่านี้ใกล้สถานที่ทำงาน (กองผังเมือง, 2523; กองผังเมือง, 2525) และการศึกษาประชากรที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมในกัวดาลัมเปอร์นั้นจะพยายามเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีค่าเช่าราคาถูก และใกล้ที่ทำงานเช่นกัน (Aiken, 1981) ในทำนองเดียวกันที่ประชากรอพยพจากสลัมชานเมืองใน Ankara และเข้าไปอยู่สลัมในเขตเมือง เพราะต้องการที่อยู่อาศัยที่ราคาถูกและอยู่ใกล้แหล่งจ้างงานเช่นกัน (Smith, 1976) และจากการสำรวจสลัมบริเวณริมคลองบางจากซอยเพชรเกษม 68 และสลัมริมคลองบางลำพู ซอยปรีณายก ก็พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณเหล่านี้ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก บริเวณนี้มีค่าเช่าราคาถูกกว่าที่อื่น ๆ (กองผังเมือง, 2523; กองผังเมือง, 2525)

การที่ประชากรเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมนั้น นอกจากค่าเช่าในสลัมราคาถูกแล้ว บางครั้งก็เข้าไปอยู่เพราะไม่ต้องเสียค่าเช่า โดยการบุกรุกพื้นที่ที่เป็นที่ว่างและสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นดังเช่น ประชากรที่เลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมคลองเตยเนื่องมาจากบริเวณนี้มีค่าเช่าราคาถูก หรืออาจไม่ต้องเสียค่าเช่าเลยเพราะเข้ามาบุกรุกพื้นที่ที่ว่างและสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น (โพบูลย์ ช่างเรียน, 2518) และจากการศึกษาของ จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะ ก็พบว่าผู้ที่เลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนั้น เพราะจะได้เสียค่าเช่าราคาถูกหรืออาจไม่ต้องเสียโดยการเข้าไปบุกรุกที่ว่างเช่นกัน (จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะ, 2524) ส่วนการศึกษาสลัมหลังตลาดทิพย์เนตร ของศรีวิภา หนุมนาน เมื่อปี พ.ศ. 2524 ก็พบว่า ประชากรเลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ส่วนใหญ่

เนื่องมาจากบริเวณนี้เป็นที่ว่างไม่ต้องซื้อที่ดิน และรองลงมาคือ บริเวณที่มีที่ดินราคาถูก (การเคหะแห่งชาติ, 2527)

อีกกรณีหนึ่งที่ประชากรเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมในแต่ละแห่งนั้น เพราะต้องการที่จะอยู่ใกล้กับแหล่งจ้างงานหรือแหล่งที่ทำงานเพราะจะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน หรือโอกาสที่จะหางานทำได้ง่าย ดังเช่น การศึกษาสลัมในกรุงเตลยี่ พบว่าเวลาที่ประชากรเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนี้ เพราะต้องการที่จะอยู่ใกล้กับสถานที่ทำงานเพราะจะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน (Samaj, 1958) ในทำนองเดียวกันการศึกษาสลัมบริเวณดินแดง ห้วยขวาง ก็พบว่าประชากรเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้เพราะต้องการที่จะอยู่ใกล้แหล่งงานเช่นกัน (จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะ, 2518; ชัตติยา กรวรรณสูตร, 2522) และจากการศึกษาสลัมในเมือง Cudal Guayana และสลัมในเมือง Lusaka ใน Zambia ก็พบว่า การที่ประชากรเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมเหล่านี้ เพราะต้องการอยู่ใกล้แหล่งจ้างงานเช่นกัน (Abrams, 1964; Martin, 1973) ส่วนการศึกษาสลัม 4 แห่ง บริเวณ บดินทร์เดชา บางซื่อ ชองนนทรี และ บ่อนไก่ นั้น ก็พบว่าประชากรส่วนใหญ่นี้เข้ามาอยู่ในสลัมในบริเวณเหล่านี้เพราะต้องการที่จะอยู่ใกล้แหล่งจ้างงาน และนอกจากนี้ยังให้เหตุผลอื่น ๆ ต่าง ๆ กัน เช่น ค่าเช่าราคาถูก และต้องการอยู่ใกล้ญาติมิตร (โสภณ พรโชคชัย, 2528) ในลักษณะเดียวกันการสำรวจสลัมริมคลอง บางกอกใหญ่ บริเวณมัสยิดบางหลวง ริมคลองบางกะปิ บริเวณหลังโรงเรียนวัดอุทัยธาราม สลัมริมคลองวัดเทพเดชา ซอยศิลาและซอยตึก นั้น ก็พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ที่เข้ามาอยู่ในสลัมเหล่านี้เพราะบริเวณเหล่านี้ที่อยู่ใกล้กับแหล่งจ้างงาน (กองผังเมือง, 2525)

อีกประการหนึ่งที่ทำให้ประชากรต้องเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนั้น เนื่องมาจากผู้ที่เข้ามาอยู่นี้ ได้มีญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่รู้จักกันได้ชักชวนให้เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย ดังเช่น การสำรวจสลัมริมคลองบางกอกใหญ่ บริเวณฝั่งขวาแยกคลองบางแวกกับคลองบางกอกใหญ่ และสลัมริมคลองบางกอกน้อย บริเวณเชิงสะพานอรุณอมรินทร์ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมเหล่านี้ส่วนใหญ่มีญาติพี่น้องชักชวนและต้องการอยู่ใกล้กับญาติพี่น้อง (กองผังเมือง, 2525; กองผังเมือง, 2525) จากการสำรวจสลัมคลองเตยพบว่านอกจากประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ใน

สลัมแห่งนี้ เพราะค่าเช่าราคาถูก และทำงานในท่าเรือแล้วยังพบว่าประชากรส่วนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมนี้ เพราะญาติพี่น้องและเพื่อนที่รู้จักชักชวน (การเคหะแห่งชาติ, 2520) ในทำนองเดียวกัน การศึกษาสลัมบริเวณ Cagayan de Oro ในประเทศฟิลิปปินส์นั้น พบว่าประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ เพราะมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนชักชวนให้เข้ามาอยู่เช่นกัน และในบริเวณนี้มีโอกาสทางเศรษฐกิจดีกว่าด้วย (Ulack, 1978) ส่วนการศึกษาสลัมบริเวณ Magsaysay ในประเทศฟิลิปปินส์ เช่นกันพบว่าประชากร 2 ใน 3 ที่เข้ามาอยู่ในสลัมนี้ เพราะเพื่อนชักชวนให้เข้ามา เพราะเห็นว่าบริเวณนี้ยังมีที่ว่างอีกมาก (Hollnsteiner, 1975)

การที่ประชากรเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัม แห่งนั้น เพราะเห็นว่าสลัมเหล่านี้มีการคมนาคมโดยสาธารณะสะดวก ดังเช่น การสำรวจสลัมริมคลอง แสนแสบ บริเวณชอยพลอยศรี และชอยส่วนบุคคล พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในสลัมเหล่านี้ เพราะเห็นว่าบริเวณนี้มีการคมนาคมสาธารณะสะดวก (กองผังเมือง, 2525; กองผังเมือง, 2524)

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วที่ทำให้ประชากรเลือกเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น การเข้าไปบุกรุกที่อยู่อาศัยในกรุงลอนดอนนั้น เนื่องมาจากประชากรเหล่านี้ไม่สามารถหาเงินเป็นค่าเช่าบ้านได้เป็นส่วนใหญ่ และรองลงมาคือประชากรเหล่านี้เดิมอยู่กับญาติพี่น้องหรือเพื่อนซึ่งเกิดการอึดอัด จึงเข้าไปบุกรุกที่อยู่อาศัยที่ทิ้งไว้ให้ว่างอยู่ (Bailey, 1979 อ้างใน Kearns, 1979) ส่วนประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสลัม Kampong Sector ในกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย นั้น เพราะต้องการที่อยู่อาศัยที่กว้างขวางกว่าเดิม (McGee, 1967) และการศึกษาสลัมในเมือง Indianapolis ในสหรัฐอเมริกา นั้น พบว่าการที่ประชากรต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมเพราะบริเวณนั้นตนได้อาศัยอยู่ก่อนและต่อมาบริเวณนี้ได้กลายเป็นสลัมไป (Seeley, 1959)